

Madencilik ve İş Güvenliği Politikalarında İflasın Adı:

MADENCİ KATLIAMI!

Mehmet Torun
TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi
Maden Mühendisi

*Canı cehenneme rahat uyuyanın
Kapısını örtenin perdesini çekenin
Yüreği yalnız kendiyle dolu olanın
Duvarları ancak çarpınca görenin
Canı cehenneme başkasının yangınıyla
Evini ısıtıp yemeğini pişirenin.*

Şükrü Erbaş

Madencilik sektörü; doğası gereği özellik arz eden, tümü birbirine bağlı olan ve herhangi bir olumsuz durumun zincirleme olarak birbirini tetikleyebilecek riskleri içeren, bu riskleri en aza indirebilmek için bilgi, deneyim, uzmanlık ve sürekli denetimin gerektirdiği dünyanın en zor ve riskli iş koludur. Özellikle teknolojiden uzak, emek yoğun olarak çalışılan ülkemizde; bilgi, deneyim, uzmanlık ve denetim zincirinde var olan veya olası zayıflıklar ve noksanlıklar bu zincirde kırılmalara yol açmakta; bu ise iş kazalarına özellikle yeraltı kömür madenciliğinde şiddeti fazla olan kazalara neden olmaktadır.

Kömür madenciliği, işçi sayısı başına düşen kaza ve ölüm sıralamasında, bütün sektörlerin başında yer almaktadır. Gelişmiş ülkelerde maden kazaları, son yıllarda oldukça azalmıştır. Üretilen milyon ton başına ya da çalışma günü üzerinden yapılan istatistikler bu sonuçları açıkça ortaya koymaktadır. Ülkemizde ise yaşanan iş kazaları cinayetlere, katliamlara dönüşmekte; yöneticiler ise “Bu işin fitratında var”, “Güzel öldüler” diyebilmekte ve 1850’li yılların madenciliğini örnek olarak göstermektedirler.

Bugün ülkemizde üretim yapılan 5 bin civarındaki maden işletmeleri içinde irili ufaklı 500 civarında kömür işletmesi bulunmaktadır. Bu kömür ocaklarının yarısı da yeraltı

işletme yöntemiyle çalışmakta olup; çok tehlikeli ve riskli işyerleridir. Bu işyerlerinin kendine özel çalışma koşulları bulunmakta ve bunların uygulanmaması halinde acı sonuçlar yaşanabilmektedir.

Madencilik kuruluşlarımızdaki mevcut deneyim birikiminin yok edilmesi; maden işletmeciliğinin yetersiz, donanımsız ve deneyimsiz kişi veya kuruluşlara bırakılması; kısa sürede yüksek kâr sağlamak amacıyla yapılan üretim projeleri; hızlı ve yüksek kazanç için yapılan üretim zorlamaları; bir yandan yetersiz, liyakatsiz kişilerin siyasal amaçlarla kilit mevkilere atanması, diğer yandan kamusal denetimin iyice gevşetilmesi kazaların kaçınılmaz hale gelmesine neden olmaktadır. 2000 yılında Maden Mühendisleri Odası tarafından yapılan şu tespitler, 14 yıl sonra da ne yazık ki halâ geçerli durumdadır:

“...Acilen müzakere edilmesi gereken, dehşetli bir tempoyla ocaklarımızı kasıp kavuran ölümlü kazalardır. Tam mekanizasyona bir türlü kavuşmayan, yeterince havalandırılmayan, bilim, teknik ve teknolojiden uzak, eciş bücüş tozlu panolarda hala ağaç altında çalıştırılan insanlarımız, Avrupa’daki meslektaşlarımıza göre, hayati tehlike açısından hala haddinden fazla risk altındadır.”

SON YILLARDA YAŞANAN ÇOK ÖLÜMLÜ MADEN KAZALARI				
Yer	Tarih	Madenin Cinsi	Olayın Şekli	Ölü Sayısı
Aşkale	08.Ağu.03	kömür	Grizu patlaması	8
Ermenek	22.Kas.03	kömür	Grizu patlaması	10
Çorum/ Bayat	09.Ağu.04	kömür	Grizu iştihi	3
Küre	08.Eyl.04	bakır	Yangın	19
Gediz	21.Nis.05	kömür	Grizu patlaması	18
Dursunbey	02.Haz.06	kömür	Grizu patlaması	17
Mustafakemalpaşa	10.Ara.09	kömür	Grizu patlaması	19
Dursunbey	23.Şub.10	kömür	Grizu patlaması	13
Karadon	17.May.10	kömür	Grizu patlaması	30
Elbistan	10.Şub.11	kömür	Şev kayması	11
Kozlu	08.Oca.13	kömür	Metan degajı	8
Soma	13.May.14	kömür	Ocak yangını	301

Kar Hırsı Öldürüyor

2003 yılından bu yana yaşanan çok ölümlü maden kazaları incelendiğinde; tüm kazaların özel sektör eliyle işletilen ocaklarda meydana geldiği görülmektedir. Bu iş kazalarının nedenleri irdelendiğinde, pek çok nedeni olduğu görülmekle birlikte; ucuz işçiliğe dayalı istihdam politikalarının, aşırı kâr hırsı ile yapılan üretimin ve denetim eksikliklerinin bu kazaların ana nedenleri olduğu görülmektedir.

Ülkemiz, iş kazalarında dünyada üst sıralarda yer almaktadır. Maden Mühendisleri Odası kayıtlarına göre; 2008 yılında 43 işçi, 2009 yılında 92 işçi, 2010 yılında 105 işçi, 2011 yılında 77 işçi, 2012 yılında 61 işçi, 2013 yılında 68 işçi maden kazalarında yaşamını yitirmiştir. Bu rakamların daha yüksek olduğu bilinmektedir. Hayatını kaybedenler içerisinde maden mühendisi meslektaşlarımız da bulunmaktadır. 1980 yılından bu yana 40 maden mühendisi iş kazalarında yaşamını yitirmiştir.

80'li yıllardan itibaren uygulamaya konulan özelleştirme, taşeronlaşma, redevans (kiralama) gibi yanlış uygulamalar, kamu madenciliğini küçültmüştü; kamu kurum ve kuruluşlarında uzun yıllar sonucu elde edilmiş olan madencilik bilgi ve deneyim birikimini dağıtmıştır. Yoğun birikim ve deneyime sahip olan kurum ve kuruluşlar yerine, üretimin teknik ve altyapı olarak yetersiz, deneyim ve uzmanlaşmanın olmadığı kişi ve şirketlere bırakılması, buna ek olarak kamusal denetimin de yeterli ve etkin bir biçimde yapılamaması iş kazalarının artmasına neden olmaktadır. Madencilik sektörü, mühendislik bilgi ve deneyiminin en fazla kullanılması zorunlu olan sektörlerin başında gelmektedir. Ancak sektörde kurumsallaşmanın yeterince sağlanamaması, maden mühendislerinin çalışma koşullarının iyi olmaması, mühendis hak ettiği değeri görmemesi, mühendislik hizmetlerinin gerektiği şekilde sunulmasını engellemektedir. Tüm bunların sonucunda iş kazaları ve kaynak kaybı yaşanmaktadır.

13 Mayıs 2014 tarihinde, ruhsat hukuku Türkiye Kömür İşletmeleri'ne (TKİ) ait olan ve Soma Kömür İşletmeleri AŞ. tarafından hizmet alım yolu ile işletilen Manisa İli Soma İlçesi Eynez/Karanlıkdere Yeraltı Kömür Ocağı'nda, meydana gelen olay sonucunda, aralarında 5 maden mühendisinin de bulunduğu 301 madencinin yaşamını yitirdiği bir facia yaşanmıştır. Dünya madencilik tarihine de geçen, ülkemizin sonuçları itibarıyla en büyük maden faciası olan bu iş kazası, bugüne kadar uygulanan madencilik politikaları ile işçi sağlığı ve güvenliği politikalarının iflas ettiği en açık göstergesidir.

Yıllardır uygulamaya konulan özelleştirme, taşeronlaştırma, redevans, örgütsüzleştirme, sendikasızlaştırma, köleci çalışma sistemi, kamu madenciliğinin yok edilmesi ve kamu kurumlarında uzun yıllar sonucu elde edilmiş olan madencilik bilgi ve deneyim birikiminin dağıtılması gibi neoliberal politikaların yanlışlığı, yaşanan acıya bir kez daha gözükümüştür. Kamusal denetimin de yeterli ve etkin bir biçimde yapılamaması, iş cinayetlerinin Soma'da olduğu gibi katliama dönüşmesine neden olmuştur. Bu olay, sadece madencilik sektöründe değil tüm toplumda ciddi bir travma yaşanmasına yol açmıştır. Yıllık 1.5 milyon ton kömür üretimine göre planlanmış ocaktan, hiçbir iyileştirme yapılmadan ve aynı koşullarla 3.5 milyon ton kömür üretimi yapılması bile tek başına üretim zorlamasının olumsuz sonuçlarını göstermektedir. Maden işçisi olamamış gençlerin, yeraltındaki tehlikeleri ve riskleri bilmeden tanımadan yerin metrelerce altına sokularak kömür üretmeye mecbur bırakılmaları, kapitalizmin vahşiliğini gözler önüne sermektedir. Yoksulluğu kader gibi dayatan mantığın, ölümleri kader olarak göstermesi onların fitratında olsa da insan hayatını önemseyen, mühendislik bilim ve tekniğine göre çalışılan ocaklarda durumun farklı olduğu görülmektedir.

Facianın teknik ve idari soruşturması devam etmektedir, ancak bu faciada, toplumun her kesiminin sorumluluğu bulunmaktadır. Devletin başındakilerden tüm siyasilere, bakanlıklardan sendikalara, meslek örgütlerinden üniversitelere, sıradan vatandaşa kadar her kesimin görece olarak vebali vardır. Hiç kimse sorumluluğunu başkasına devretme hakkına ve lüksüne sahip değildir ve buna göre davranmak durumundadır.

Soma'da yaşanan facianın hemen ertesinde de Şırnak'taki ölüm kuyularında insanlarımız ölüme gönderilmeye devam edilmektedir. Gözlerden uzak olarak birer ikişer ölüme gönderilen vatandaşlarımız, toplumun gündemine yeterince

Soma'da babasını kaybeden 7-8 yaşlarındaki bir kız çocuğuna babasının cennete gittiğini söyleyenlere verdiği yanıt; "Ben babamın cennete gitmesini istemiyorum, yanımda olmasını istiyorum" olmuştur. Bu kızımız ve yetim kalan 450 çocuğumuz için insani sorumluluğumuzun karşılığı, Soma'yı unutturmamak ve hesap sormak olmalıdır.

gelememektedir. Cudi Dağı'nda 25 bin hektar gibi geniş bir alana yayılan asfaltit madenlerinde 1700'lü yılların koşullarında kömür çıkartılmaktadır. Dik kömür damarlarının içinde iki metre kare çapında kör kuyular açılmıştır. İnsanlar, çukurluklarla 160 metre derine plastik bidonlar, kovalar içinde inmekte, hiçbir mühendislik bilim ve tekniğine dayanmayan, havalandırması olmayan, işçi sağlığı ve güvenliği ekipmanları bulunmayan kör kuyulardan aynı kovalarla kazdıkları kömürü yeryüzüne çıkarmaktadırlar.

Herkesin uzun yıllardır bildiği ama nedense göremediği bu "kaçak" ocaklarda, gençlerimiz günlük 40-50 TL ücret karşılığı çalışmak zorunda bırakılmaktadır. Köylerin boşaltılması ve insansızlaştırılmasıyla birlikte bölgede yaşanan yoğun işsizlik ve yoksulluk nedeniyle, yöredeki gençler çok düşük ücretler karşılığında ilkel koşullarda yerin metrelerce altında çalışmak zorunda bırakılmaktadır. Kaçak olarak adlandırılan fakat herkesin bilgisi dahilinde olan ölüm kuyularında hiçbir sosyal güvencesi olmayan gençlerimiz bile ölüme gönderilmektedir.

İş cinayetleri, ırk, milliyet ayırmaksızın canlarımızı bizden almaktadır. Sınıfsal öncelikli mücadele bu anlamda büyük önem taşımaktadır. Bölgedeki bu ölümlerin durdurulması, genel anlamda demokrasi ve insan hakları sorunlarıyla birlikte ele alınmak durumundadır. Bu bağlamda bölge insanlarını "açlıktan veya madende ölüm" ikileminden kurtaracak yapısal düzenlemeler yapılmalı; tüm taraflar bir araya gelecek sorunun çözümü için gerekli adımları atmalıdır. Şırnak asfaltitlerinin, madencilik bilim ve tekniğine uygun, havza planlaması yapılarak kamu yararı doğrultusunda işletilmesi, ucuz iş gücü kullanarak rant sağlayan feodal yapıların engellenmesi, bu yapıdan beslenen siyasi anlayışların terk edilmesi olmazsa olmaz zorunluluktur.

Bu faciaların bir milat olması, yanlış uygulamalardan ders çıkarılması ve iş yaşamının buna göre düzenlenmesi, iş cinayetlerinde yaşamını yitirenlerin vebalinin bir nebze de olsa tüm tarafların omuzlarından kalkmasını sağlayabilecektir. Aksi halde, tüm taraflar bir kez daha vicdani ve hukuki sorumluluk altında kalacaktır.

Ancak yaşananlar bu konuda iyimser olmamızı ne yazık ki engellemektedir. Soma Yasası diye topluma duyurulan ve Torba Yasa'da bulunan 102. Maddesi'nde Soma'nın sorunları dışında neredeyse her konu bulunmaktadır. Başta söz verilen bir iki iyileştirme maddesi bile işveren lobilerinin dayatması ile sulandırılmıştır. Bir kez daha siyasi iktidar, kendi gündemini dayatmakta ve toplumun Soma hassasiyetini kullanmaktadır.

Yine 17 Haziran 2014 tarihinde madencilik sektörü bileşenleriyle Soma Faciası'nın değerlendirildiği bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda Enerji Bakanı, sektöre gözdağı veren bir konuşma yapmış; konuşmasında, "Gerekirse kömür

üretmeyeceklerini ve dışarıdan kömür getirebileceklerini" söyleyen Bakan, Zonguldak Havzası'ndaki zarara da göz yummayacaklarını aktarmıştır. Soma'da yaşanan sorunların çözümü yerine klasik konuşma yapanların bu olaylara nasıl yaklaştıkları bir kez daha gözükmiştir.

25 Haziran 2014 tarihinde toplanan Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi'ne (UISGK) TMMOB adına katıldığım toplantıda, Soma katliamının toplantı gündemine alınması ve her yönüyle değerlendirilmesi yönündeki önerim üzerine konuşan Türkiye İşverenler Sendikası (TİSK) Genel Sekreteri, "...Soma olayını da çok büyütüyorsunuz. Soma ile yatıp Soma ile kalkıyorsunuz. Dünyada da benzer kazalar oluyor" diyebilmiştir.

Söz konusu konuşmaya tarafımdan "...Soma'da kaybettiğimiz 301 canı, işveren yetkilisi sadece rakam sanmaktadır. Oysa Onların her biri birer candı. Siz, sermayenizi kaybettiğinizi söylüyorsunuz, biz canlarımızı yitiriyoruz. Farkımız burada. Sizi kınıyorum" yanıtı verilmiştir.

Bu yaşananlar değerlendirildiğinde sermayeden ve temsilcilerinden iş cinayetlerinin çözümü ile ilgili beklentiye girmek hayalcilik olacaktır. Çünkü, sermaye alıştığı yöntemi uygulamaya devam ettirmeye çalışacaktır.

Çözüm, tüm emekçilerin birlikte mücadelesi ile kurulacak olan insana hizmet eden ve insanca yaşanacak bir sistem için çalışmaktan geçmektedir.

Soma'da babasını kaybeden 7-8 yaşlarındaki bir kız çocuğuna babasının cennete gittiğini söyleyenlere verdiği yanıt; "Ben babamın cennete gitmesini istemiyorum, yanımda olmasını istiyorum" olmuştur.

Bu kızımız ve yetim kalan 450 çocuğumuz için insani sorumluluğumuzun karşılığı, Soma'yı unutturmamak ve hesap sormak olmalıdır. ■

